

ELKARRIZKETA PILI ESKISABEL IZAGIRRE

Igartubeiti Museoa: Kaixo Pili, egun on!

Pili Eskisabel Izagirre: Egun on!

IM: Zer moduz? Lan eta lan ibiliko zara agian.

PEI: Ez. Baina beno, baratzera joateko asmoarekin, eguraldiak laguntzen badit behintzat. Euria iragarri dute, baina ea zertxobait egiteko betarik dudan.

IM: Eguraldi txarra edo ona egin, baserrian beti izaten da lanen bat ezta?

PEI: Ba bai, zereginik ez da falta izaten.

IM: Urte sasoi honetan lan askorekin ibiltzen zarete? Edo zein momentutan legoke baserria garai honetan?

PEI: Baserriak urtaro bakoitzean bere lanak ditu. Ni baratzean ibiltzen naiz eta gero ardi batzuk ere baditut. Neguan baratze kontuan lasaiago ibiltzen gara, baina garai honetan ardiek erditzen dute, eta beraz horiei begira egoten naiz. Nik sasi ardiak ditut, ardi "rustikoak" esango genukeena, udaran beraien kasara ongi ibiltzen diren ardiak dira, baserriko larretan ibiltzen dira. Baina neguan erditzen dute eta beraz haiek zaintzen egon behar izaten dut. Eta gero neguan ere izaten dira bestelako

lanak: oraintxe sagastia txukundu berri dut, egurra sutarako, etab. Izaten dira lanak bai.

IM: Barruko lanak orduan?

PEI: Beno denetik. Baina bai, udan baino gehiago noski. Eguraldi ona bada kanpoan, baina bestela ba bai, hori horrela da.

IM: Zure ibilbidea ezagutze aldera: zein da zuk baserriarekin izan duzun harremena? Txikitatik ezagutzen duzu baserri mundua, edota gerora ezagutu duzun zerbait izan da?

PEI: Beno, ba bai, ni baserrikoa naiz. Hementxe, Espilla baserrian jaiotakoa. Beno, berez, gure belaunaldia izan zen lehenetarikoa emakume baserritarrak erditzera osasun zentroetara joaten hasi zirena. Eta gu, hemen Ataundik Beasaingo osasun zerbitzura joaten ginen, eta beraz San Migel klinikan jaiotakoa naiz. Baina handik 3 egunetara, amak Espilla baserrira ekarri ninduen, eta txikitatik hemen bizi izan nintzen, gaztarora arte. Txikitan nik ere nere zereginak izaten nituen baserrian, batez ere baserriko hainbat lanetan laguntzen nuen. Esnea banatzea esate baterako. Aitak behiak jezten zituen eta iluntzean, auzoan zehar banatzen genuen esnea. Udaberri eta uda sasoiaren berriz, amari baratzean laguntzen nion, eta udan bai belar lanetan laguntzen nuen. Guri batez ere laguntzea tokatzen zitzaigun.

IM: Eta, gerora, zein momentutan eta zergatik erabaki zenuen baserria zure ogibide bihurtzea?

PEI: Ba oso ibilbide luzea izan da. Begira, ba gu baita ere izan ginen lehenak... Beno gure aita izan zen senide guztien artean baserriarekin geratu zena. Gure baserria txikia zen, eta aitak eta amak eramaten zuten. Aita, "fabrika handira" joaten zen lanera, hau da CAFera, eta ondoren ba baserriko lanak egiten zituen. Eta amak berriz ba etxeko lanak, zaintza, gure heziketa eta noski, baserriko lanak ere egiten zituen.

Gure gurasoek gu, eta beno gure belaunaldia orokorrean, kanpora begira jarri gintuzten. Esan nahi dut, garai hartan baserrian ez zegoen ezer handirik, eta ikasketak egitera bultzatu gintuzten. Alegia, kanpora begira jarri gintuzten. Eta aitortu behar dut, nik neuk ere garai hartan baserriko lanak ez nituela oso gustoko. Gogoratzen dut, txikitan batez ere udarako iluntzeetan auzoko haur guztiak jolasten ibiltzen ginenean, gurasoek agintzen zigutela auzoan zehar esnea banatzera joateko. Eta han joan behar izaten genuen. Edota udarako arratsaldeak lagunek errekan pasatzen zituzten bitartean, nik bustialdi txiki bat hartu eta belar lanak egitera joan behar izaten nuen. Eta beno, egia esateko orduan ni neu ere ez nengoen baserriari begira.

Eta beno, nire ikasketak egiteari ekin nion, erizain ikasi nuen, eta horretarako Donostiara joan nintzen. Eta han, ba pisu batean sartu nintzen, eta ireki zitzaidan erizain ikasteaz gain ba beno... Izan ere, esango nuke, ordura arte medikuntza zegoela zuzenduta sendatzera. Gaixorik dagoena sendatzera. Eta hor, esango nuke etorri zela haize berri bat “prebentzioari” begira. Beno, nik horrela jaso edo bizi izan nuen behintzat. Hau da bizi osasuntsu bat izatearen garrantzia. Ideia hauekin Amara Berriko pisuan geundenak hasi ginen ba ogi integrala egiten, arroz integrala kontsumitzen edota yoga egiten, eta mundu horretan sartzen hasi ginen. Baita ere, hasi nintzen medikuntza alternatibo batzuei begira. Bat eta beste, kontua da erizain ikasketak amaitu nituela, baina ez nuen asmorik hortan jarduteko. Bukatu nituen, bada hori egin behar zelako. Orduan planteatu nuen baserrira itzuli nahi nuela. Baina etxeokoez ezezkoa esan zidaten. Ezezko garbi bat jaso nuen. Hemen ez zegoen ezer. Alegia, hemen bizitza oso zaila zen.

Orduan, hasi nintzen lanean haurtzaindegi batean, Añorga txikin. Izan ere, dirua behar nuen baserriren batean lanean hasteko edo antzerako zerbaitetarako. Edo hori gogoratzen dut behintzat. Eta garai hartan Lemoizko zentral nuklearra eraikitzen ari ziren, eta ni ba antinuklearra nintzenez, udarako oporretan bizikleta martxa batean parte hartu nuen, etxeko bizikleta zaharrarekin. Eta han, topo egin nuen talde batekin, Nafarroan hutsik zeuden herriak okupatzen edo ari zirenekin. Gainera, gizarteko kontsumo eredia eta abar, ez genituen begi onez ikusten eta beste era batera bizi nahi genuen, guk egiten genuen lanetik bizi eta hori dena. Ideia hau zeukan taldea ezagutu nuen eta izugarri interesatu nintzen. Talde horrekin bat egin nuen eta hasi ginen Nafarroako herriak begiratzen: nun jarri gintezkeen bizitzen eta gure proiektua aurrera eraman. Eta Lakabe herria okupatu genuen. Hori niretzat oso aberatsa izan zen. Nekazaritza ekologikoa lehen aldiz hor ezagutu eta hasi nintzen praktikatzen. Eta bai, oso aberatsa izan zen.

Gero, hortik Lakaben geunden talde bat, gu azkenean antimilitarista eta antinuklearrak ginen, Lemoizera jaon ginen. Han baserri txiki bat hartu genuen bere baratza eta guzti eta Lemoizeko zentralaren aurkako eta bortizkeriarik gabeko ekintzak egiten hasi ginen. Esate baterako, zentralaren aurrera joaten ginen egunero kartelekin eta horrela. Zentral nuklearra itxi egin zuten, eta gero handik Lakabera ez nintzen itzuli, Armintzan bizitzen geratu nintzen, baratza batekin. Eta orduan, nere semearen aitarekin proiektu bat jarri genuen martxan, eta baserri baten bila hasi ginen. Eta halako batean, ba nire gurasoak adinean ere aurrera zihoazen, eta Ataungo baserria eskaini ziguten. Eta horrela, 39 urterekin edo berriro itzuli nintzen Ataunera, Espilla baserrira, eta hemen proiektu bat abian jarri genuen, baratzean jarduteko batez ere, baina ardi batzuk ere jarri genituen, izan ere nire gurasoek behiekin lan egin zuten. Baina beno, guk pixka bat aldatu egin genuen.

Hori izan da nere ibilbidea, luzea, baina bueno horixe da. Egia esan, ibilbide hau niretzat oso aberatsa izan da.

IM: Bai, puntu interesgarri batzuk aipatu dituzu. Nola baserri mundutik kanpora ere ibili zaren, baina beti lurrarekiko eta ingurumenarekiko lotura hori mantenduz ezta? Baserriaren arrastoa hor egongo balitz bezala edo?

PEI: Bai bai, dudarik gabe. Baita ere esan, tarte horretan erizain bezala ere lan egin nuela. Izan ere, dirua nolabait atera behar genuen nahi genuen baserri hura erosi ahal izateko. Edo alokatzeko, baina behintzat gure proiektua aurrera eraman ahal izateko. Eta azkenean, Espillan gauzatu genuen proiektu hura.

IM: Interesgarria baita ere, aipatu duzuna zure aurreko baserriar belaunaldiari dagokionez, nola ondorengoak baserriko bizimodura ordeztu, bestelako bide bat hartuz bultzatzeko joera izan zuten, orokorrean.

PEI: Bai, bai. Horrela izan zen, kanpora begira jarri gintuzten.

IM: Oro har, belaunaldi hartako baserriarrek izan zuten joera edo litzateke ez?

PEI: Bai, izan ere, beraiek inguruan lantegietako bizimodua zuten, eta ikusten zuten hor soldatak zeudela eta beno, baserrian baino gehiago irabazten zela. Eta beno, beraiek ikuspegi hori zuten azkenean. Zeren, beraiek diru gutxirekin bizi izan ziren, eta azkenean lantegi mundu horretan ba diru gehiago edo irtenbide gehiago ikusten zuten. Eta nik uste, ikuspuntu horretatik hartutako jarrera edo zela, hau da diruaren ikuspuntutik, aukera gehiago eta errazago baserrikanpora ikusten zutelako. Beno lanera ere joan egin behar da eh... zortzi ordu sartzera egunero (barre algaraka).

IM: Izan ere, Ataun inguruan lantegi eta fabrika ugari lekuak zeuden (eta daude): Beasain, Ordizi... eta horrek ere eragingo zuen ezta?

PEI: Bai, hori ere horrela da. Baina aldi berean, gogoratzen dut aitak nola esaten zuten berak ezagutu zuela garai bat "fabrikanteak" hau da, lantegietako langileak ez zirenak ongi ikusiak. Esango degu, hasiera batean, hemen baserria oinarritzeko zenean eta ondoren industriak indarra hartu zuenean, langilea edo aitak zioen bezala "fabrikantea" gaizki ikusia zegoela. Baserria zen janaria zegoen lekua: babarruna, patata, letxugak, artoa... kalean berriz ba gose gehiago. Baserrietan behintzat lurrak zerbait ematen zuten etxeko elikadurarako. Baina bai, "fabrikanteak" gaizki ikusiak ziren garai hartan, eta ondoren berriz alderantzizkoa gertatu zen, irtenbide bat bilakatu zen.

IM: Zure ibilbide luze horren ondoren, Espillara itzuli eta nekazaritzari edo baratze gintzari ekin zenioten orduan?

PEI: Bai bai. Ba planteatu genuen batez ere baratzean jardutea. Eta gero, kontutan hartu Ataun oso malkartsua dela, eta horregatik ardiak ere jarri genituen. Beno eta

baita ere zikloa ixte aldera ere bai. Hau da, baratzean ongarrria ere behar da eta horretarako jarri genituen sasi ardi batzuk. Ardi mota honek azkenean zaintza gutxiago behar du eta horregatik aukeratu genuen.

Aipatu behar da, Espillara etorri nintzenean Fraisoron ikastaro trinko bat egin nuela, nekazaritza ekologikoan oinarriturikoa. Eta nik buruan nuen proiektua hor hasi nintzen garatzen. Eta horrela ba baratze ekologikoan jarduteko proiektua abiatu genuen, eta aldi berean sasi ardiekin inguruko larreak garbi mantentzen genituen eta gainera ba baratzerako ongarrria lortzen genuen zuzenean. Beno, bi gauza: arkumeak eta ongarrria. Agian, ez da ohikoena pentsatzea ardiak ongarritarako jartzea, baina nik horrela ikusten nuen; larreak garbi mantentzeko, arkumeak izateko eta ongarritarako.

IM: Esango zenuke zure gurasoen baserri ereduaren eta ondoren zuek abian jarri zenuenaren artean ezberdintasunik zegoenik edo egon denik? Zer nabarmenduko zenuke?

PEI: Ba egia esan, nik baserria ezagutu dut, gure baserria txikia izan da, ba nola esnetan jarduten genuen eta kalera esne saltzera joaten ginen. Egia esan, Ataungo baserriak, garai hartan baratzetik baino behietatik bizi ziren, batzuk Ordiziko azokara ere joaten ziren barazkiak saltzera, baina batez ere ganadutik eta baratze koxkor batekin bizi ziren baserriak ziren.

Bai hasi ziren etxeko behiekin, eta ondoren esne behietara igaro ziren. Hemendik igarotzen zen Gurelesako kamioia eta berak erosten zigun zentraletara eramateko kantitate handietan. Eta guzti honekin, pixka bat etorri zen baserria handitzea edo. Ez dakit nola esan, industrializatzeko moduko bat edo, nahiz eta baserria bere horretan ez den industrializatu, baina horrelako zerbait. Kantitateari kalitateari baino gehiago begiratzen zitzaion garaia izan zen, baserriak bizirauteko estrategia bezala.

Baina beno, garai hartan ere baserrietan nahiko nekazaritza garbia egiten zen. Orduan ez zegoen gaur dagoen adinako aukerarik halakoa edo bestelako nekazaritza egiteko, edo produktu kimikoak erabiltzeko. Nik behintzat gurasoen baserrian nekazaritza garbi bat ezagutu nuen, ez zegoen produktu kimikorik. Baina gerora pixkanaka, kantitatearen auziarekin hasi zen pixkanaka sartzen beste nekazaritza mota bat, ganaduarekin lan egiteko beste molde batzuk, etab. Beno, ba aukera ezberdinak, eta nik ba nekazaritza ekologikorako hautua egin nuen. Baina garai batera arte ez zegoen ingurumena kaltetzeko edo lurra kutsatzeko arriskurik. Baserrian lan egiteko modu bat zegoen, eta hura ba besterik gabe, garbia zen. Gerora ordea, handitze horrekin beste aukera batzuk etorri ziren, nekazaritza egiteko aukera ezberdinak. Nik, esan bezala, ekologikoa hautatu nuen, edo behintzat saiatu naiz arduratsua izaten.

Baina bai, aldaketa bat eman dela, dudarik gabe.

IM: Hori baserri barrenean. Eta kanpotik? Hau da gizarteak baserria nola ikusten duen edo nola irudikatzen ote du?

PEI: Ba, begira, komentatu dizudana ezta. Gure aitak esaten zuenetik, hau da “fabrikanteak” gaizki ikusiak ziren garaian, baserriak bazuen bestelako esanahi bat. Baina gero, nire gurasoen belaunaldian bertan baserria ia miseriatzat hartzen zen, miseria bezala ikusten zen. Eta baserritarrari ere horrela begiratzen zitzaion, eta hori niri ere gertatu zait, eta sentitu dut, gutxiago izango bagina bezala. Agian hemen Goierri mailan ez hainbeste, azkenean institutura joaten ginean herrietakoak ginen eta denok antzeko egoeratik gendozen. Baina hirira joan nintzenean, ba nabaritu nuen. Eta nik neuk ere, gauzak nahiko garbi eraman nituen, nire nortasunari dagokionez, euskalduna eta baserritarra.

Ba egoera edo ikuspegi horretatik gaur egunera berriro eman da aldaketa. Esango nuke orain badagoela edo ari dela ikuspegi bat zabaltzen, baserritarra ongi ikusia dena, baina oraindik ere egia esan ikusezinak ere bagara, hau da ez digute kasu askorik egiten. Baina, beno gizartea jarri da berriro ere pixkanaka baserriari begira eta ez da gutxi. Beno ba, egiten duguna baloratzen behintzat, eta badago mugimendu bat, txikia baina beno, badago, baserriaren garrantziaz edo jabetu dena. Askotan esan bai, baina gero ekintzetan ez da hainbeste nabaritzen, zer erosten dugun eta zer kontsumitzen dugun beste gauza bat da. Teorian aurretik goaz, baina egunerokoan zer jaten dugun eta ekintzetan oraindik jauzi handia dago egiteko.

IM: Zuk diozun arlo honetan, zure ibilbidean zehar izan duzun eperientzian ikusi duzu aldaketa hori? Kontsumo taldeak direla, kontsumo moduak direla, hau da baserrira gerturatzeko beste joera batzuk?

PEI: Bai! Nik uste dut baserritar belaunaldi bakoitza, beno gurea behintzat, saiatu garela egokitzeko lanak egiten. Izan ere, esan ziguten “*hemendik ez duzue ezer*”, eta orduan gure belaunaldia saiatu da baserritik soldata duin bat ateratzen. Eta horretarako ba gauzak aldatu behar zirela nik behintzat garbi nuen, eta ekologikoan lanean hasi nintzen, eta hori azkenean balio erantsi bat ere bada gizarte honetan, edo behintzat badu balio bat gizarte honetan.

Hasiera batean, Ordiziako Azokan hasi nintzen. Pentsa, hasi ginen ostiraletan azoka bat egiten, asteazkenetan joan ezin zuen jendearentzako, beste perfil bat erakartzeko saiakera bat egiten hasi ginen. Hor egon nintzen, baina beno, gero huts egin zuen horrek. Baina bueno, ni eta gure belaunaldia orokorrean ba saiatu gara horretan. Eta gero ba, kontsumo taldeak. Ataunen uste dut 2012an hasi ginela, eta aurretik Beasainen ere bai. Kontsumo taldearena, ba beste modu bat edo aukera bat iruditu zitzaidan. Eta beno, bestea azoka. Azkenean hori da nahi genuena, ekologikoa eta salmenta zuzena egitea. Eta orduan lehenengo azokara jo nuen, eta ondoren kontsumo taldearekin hasi ginen. Azkenean, kontsumo taldera zetorrena

ere, kontziente zen eta bazekien zer nahi zuen. Eta horretan saiatu gara, nahiz eta nekeza izan hortik soldata handi bat ateratzea.

Eta aldi berean, baserriko lanaz gain, etxean hartzen genituen euskera ikastera etortzen ziren ikasleak. Aipatu nehi dut, euskera niretzat oso garrantzitsua izan dela eta baserriko proiektuaren barruan zegoen zerbait izan dela. Beraz, euskara lantzeko zeuden udarako programen barruan ba ikasleak etortzen ziren gure baserrira. Eta horrekin ere beste diru iturritxo bat genuen. Aldi berean, azokan baserriari lotuako beste lantxo bat ere izan nuen. Natur Eskola Bizia izeneko elkarte bat dago, eta hor eskaini zidaten talde ezberdinei azoka eta baserritarren lana ezagutzeko bisitak egiteko ardura hartzea: eskoletako taldeak, euskaltegietakoak, bestelako bisitariak, etab. Azken urteetan lan hau D'elikatuz zentroarekin batera egin izan dugu. Eta egia esan, oso gustura egin izan dudana izan da. Helburua zen azaltzea azokaren garrantzia eta baserritarrek egiten duten lana beraien produktu freskoak lantzeko eta salmenta zuzenaren bidez saltzeko. Guzti horrek dituen onurak azaltzen saiatzen nintzen.

Eta horretan saiatu gara. Ni orain erretiroa hartzekotan nago, 65 urte beteko ditut eta. Eta guk egin bezala, hurrengo belaunaldia ere hortxe ikusten dut beraien saiakerak egiten, eta baserriari ikusgarritasuna ematen mundu horretan bizitzeko modu bat egiteko. Uste dut formak ere aldatu beharko direla, baina hori ikusiko da. Gu bezala beraiek ere saiatu beharko dira eta horretan ikusten ditut eta ez da gutxi.

IM: Diozun horretatik atera liteke, esan izan denaren kontrara, baserritarra aldaketak egiteko prest egon dela beti, edo aldaketen aurreko jarrera irekia izan duela ezta?

PEI: Bai, bai, zeren bizimodua nolabait atera beharra ere badauka baserritarrak, eta modu batera edo bestera ba aldaketa edo moldaketak egin behar izan ditu baserriak. aldi berean, nik beste alderdia ere ezagutu dut eh. Esate baterako ba nekazaritza ekologikoari piska bat mesfidantzaz edo begiratzea. Horrelako jarrerak ere aurkitu izan ditut baserri munduan bertan. Baina orokorrean, modu batera edo bestera baserritar denak saiatu behar izan dira aldaketak egiten azken hamarkadetan: esne behiak direla, haragitakoak direla, etab. Denak saiatu gera horretan, izan ere baserritik bizi nahi duenak aldaketarako saiakera egin beharra dauka. Baina esaten dizut, nekazaritza ekologikoari dagokionez, nik bai sentitu dut batzuetan baserritarren partetik ere halako gaizki begiratu bat edo. Baina bueno, bizitzan denok egin behar ditugu aldaketak, ez baserritarrak bakarrik, eta egokitzea denoi tokatzen zaigu. Hau da, gizartea aldatzen da, eta gu geu ere bai.

IM: Nola ikusten duzu baserriak egin duen bilakaera honetan emakumearen papera edo rola? Zein leku edo protagonismo izan du?

PEI: Nik esango nuke, gure amaren garaian emakume baserritarra ikusezina edo zela. Nahiz eta hor egon, ikusezin bihurtu izan da baserriaren kontakizunean. Baina hor egon dira emakumeak baserrian. Hala eta guztiz ere protagonismo guztia gizonezkoei eman zaie. Izan baserri jabeak edo ez, baina denean gizonezko baserritarrari eman izan zaio garrantzia, maila handian eta txikian. Esate baterako gizarte-segurantzian eta horrelakoetan emakume baserritarra ez zen agertzen langile bezala, ikusezina zen. Emakumeak baserrian lan asko egin du, nik gure baserrian behintzat hori ikusi dut. Gure amak etxeko lanak egiten zituen, gure zaintza ere bai eta gero baserriko lanak. Ikustezina izatetik, nik uste dut baserriak egin duen aldaketan ba emakumea hor dagoela eta kasu askotan bera izan da protagonista. Ez nuke esango emakumea bakarrik izan dela aldaketa hau egin duena, hori ez, baina emakume baserritarra dudarik gabe hor egon da. Agian aldaketarako behar gehiena ere baserri munduan emakumeak duelako ezta. Lehen ikusezina zenak, ba orain esateko “eh gu ere hemen gaude eh!”. Nire lanbidean hauta izan da emakume baserritarra izatea, eta agian lehen ez zen aukera bat esatea “nik baserritarra izan nahi dut”. Ez, ezkontzen zinen baserri batera, “maiorazgoarekin” edo eta kito. Baina gaur egun, emakumeok aukeratu dezakegu lanbide bezala emakume baserritar izatea. Beti egon da hor emakumea, baina gaur egun aitortza bat ere baduela esan daiteke. Eta zalantzarik gabe, baserriaren eraldatze saiakeretan, kasu askotan protagonista izan dira.

IM: Azken hamarkadetan gainera emakumeak izan dira kasu askotan baserriarekin jarraitzeko ardura harttu dutenak ezta?

PEI: Bai, bai, zalantzarik gabe. Nik uste dut emakumea hortxe dagoela guzti honetan, eta gainera ikusten da, edota agerian dago.

IM: Erretiroa hartzeaz zaudela esan duzu, eta zure ibilbidearen onodren, nola ikusten duzu baserria gaur egun edota etorkizuneko belaunaldiei begira?

PEI: Ba baserria oso egoera larrian dago. Baina hau aspalditik datorren gauza bat da eh. Geroz eta baserri gutxiago dago, eta hori da dugun egoeraren adierazle gordinena. Eta berez, lanbide hau ederra da, hau da ariketa fisikoa egiten duzu, naturarekin harreman zuzena duzu... nire ustez lan ederra da.

Baina egia da, aldi berean krisialdi batean sartuta dagoela baserria. Gure belaunaldia gogor saiatu da, eta ondorengoak ere saiatzen ari dira. Baina aldatu beharra dauka. Ez dakit zein modutara edo zein formatan, baina baserriak aldatu beharra dauka. Lehengo baserri modura zaila ikusten dut, aldatu beharra dauka. Izan ere, kontuan hartu behar da baserrian janaria ekoizten dela, eta hori oso gauza garrantzitsua da. Hau da, lehen esan bezala bizitzeko modu bat da eta gainera janaria ekoizten ari zara gizartearentzat. Eta horrek duen garrantziaz jabetu behar gara. Hau da, janaria ondo eta kalitatez ekoiztearen garrantzia, eta egia esan nik neure buruari sekulako garrantzia ematen diot lan hau egiteagatik. Alegia, besteen

onarpena ere beharrezkoa da, baina aldi berean guk geure buruari ere aitortu behar diogu egiten duguna garrantzitsua dela. Beste gauza batzuekin batera, gure osasunerako eta bizimodu osasuntsu baterako baserria oso garrantzitsua da. Eta azkenean, jaten dugun elikagaiak baserrian egiten da.

Gero noski, ba ni esate baterako irekita nago ba, baserria unitate bezala edo lehengo eredu horretatik ba aldatzera edo modu ezberdinean antolatzen. Nire gurasoen garaian, eskulan asko zegoen eta orduan beste modu batera lan egiten zen. Gaur egun egoera ezberdina da. Baserrian eskulan gutxi dago. Nire semeek eta, ba behar izan dudanean lagundu didate, baina ez guk gure gurasoen baserrian egiten genuen modu berean. Guretzat egin beharreko zerbait zen, nik derrigorrez banatu behar nuen esnea auzoan. Ez zegoen ezetz esaterik. Gaur egun, ba ezberdina da. Eta orduan ba baserriak molde horiek aldatu beharko ditu, eta pixkanaka nik uste aldatuko dela, eta beste forma batzuetako baserria ezagutuko dugula, baserriak funtzionatzen jarraitu nahi badu behintzat. Baina, beno oinarrian oso garrantzitsuak dira elikagaiak, eta oso garrantzitsua da horiek hemen ekoiztea.

Eta beno, bestalde, ez nuke elkarrizketa amaitu nahi instituzioak aipatu gabe. Izan ere, hau abandono edo utzikeria hutsa da. Lehenetsi dute industria eta turismoa, eta nekazaritza, bide honetatik jarraituz gero batek daki non geratuko den. Diru piska bat ematen digute ateratzen dituzten laguntzekin, eta horrekin isilarazi nahi gaituzte, edo pentsatzen dute isilaraziko gaituztela. Baina nire ustez, benetan ez dira ari jabetzen esan dugun guztiaz, hau da janaria bertan ekoizteak duen garrantziaz, eta horrek herriarentzako duen onura. Hau da, herria bertakoarekin elikatzea. Eta pentsa, herritar xumeak gutxi begiratzen badio horri, ba instituzioek ere antzera esango nuke nik. Eta nik uste dut, hor ere aldaketa bat behar dela, eta handia gainera. Hau da, instituzioetatik nekazaritzan inbertitzen dena, ba hutsune handia dago. Agian errealitatearekiko oso kritikoa naizelako, baina halaxe da.

Eta bestalde, ba belaunaldi berriak hortxe dabilta, gazte batzuk badatoz, eta saiatu egin beharko dira aurrera egiten lan eginez. Eta beno, badago beste bultzada bat ere baserriari eta elikadurari beste modu batera begiratzekoa, eta horri jarraitu beharko diotela uste dut. Ea horrek indarra hartzen duen eta lurra, ingurumena eta zaintza beste maila batean jartzen ditugun.

IM: Mila esker Pili azalpen hauengatik eta gurekin hitz egiteko denbora hartzeagatik. Mila esker eta ondo izan.

PEI: Eskerrik asko zuei, eta segi ondo.